

"Evet, Kur'anın dediği gibi, insan seyyiatından tamamen mesuldür. Çünkü seyyiatı isteyen odur... Fakat hasenatta iftihara hakkı yoktur. Onda onun hakkı pek azdır..." Bu bölümü devamıyla izah eder misiniz?

"Evet, Kur'an'ın dediği gibi insan seyyiatından tamamen mes'uldür. Çünkü seyyiatı isteyen odur. Seyyat tahribat nevinden olduğu için insan, bir seyyie ile çok tahribat yapabilir. Müthiş bir cezaya kesb-i istihkak eder. Bir kibrit ile bir evi yakmak gibi."

"Fakat hasenatta iftihara hakkı yoktur. Onda onun hakkı pek azdır. Çünkü hasenatı isteyen, iktiza eden rahmet-i İlahiye ve icad eden kudret-i Rabbaniyedir. Sual ve cevap, dâî ve sebep, ikisi de Hak'tandır. İnsan yalnız dua ile iman ile şuur ile rıza ile onlara sahip olur."

"Fakat seyyiatı isteyen, nefs-i insaniyedir (ya istidat ile ya ihtiyar ile). Nasıl ki beyaz, güzel güneşin ziyasından bazı maddeler siyahlık ve taaffün alır. O siyahlık, onun istidadına aittir. Fakat o seyyiatı, çok mesalihi tazammun eden bir kanun-u İlahî ile icad eden yine Hak'tır. Demek, sebebiyet ve sual nefistendir ki mes'uliyeti o çeker. Hakk'a ait olan halk ve icad ise daha başka güzel netice ve meyveleri olduğu için güzeldir, hayırdır."

"İşte şu sırdandır ki: Kesb-i şer, şerdir; halk-ı şer, şer değildir. Nasıl ki pek çok mesalihi tazammun eden bir yağmurdan zarar gören tembel bir adam diyemez: 'Yağmur rahmet değil.' Evet, halk ve icadda bir şerr-i cüz'î ile beraber hayr-ı kesîr vardır. Bir şerr-i cüz'î için hayr-ı kesîri terk etmek, şerr-i kesîr olur. Onun için o şerr-i cüz'î, hayır hükmüne geçer. İcad-ı İlahîde şer ve çirkinlik yoktur. Belki abdin kesbine ve istidadına aittir."

"Hem nasıl kader-i İlahî, netice ve meyveler itibarıyla şerden ve çirkinlikten münezzehtir. Öyle de illet ve sebep itibarıyla dahi zulümden ve kubuhtan mukaddestir. Çünkü kader, hakiki illetlere bakar, adalet eder. İnsanlar, zahirî gördükleri illetlere hükümlerini bina eder, kaderin aynı adaletinde zulme düşerler. Mesela, hâkim seni sirkatle mahkûm edip hapsetti. Halbuki sen sârik değilsin. Fakat kimse bilmez gizli bir katlin var. İşte kader-i İlahî dahi seni o hapisle mahkûm etmiş. Fakat kader, o gizli katlin için mahkûm edip adalet etmiş. Hâkim ise sen ondan masum olduğun sirkate binaen mahkûm ettiği için zulmetmiştir. İşte şey-i vâhidde iki cihetle kader

---

ve icad-ı İlahînin adaleti ve insan kesbinin zulmü görüldüğü gibi başka şeyleri buna kıyas et. Demek, kader ve icad-ı İlahî; mebde ve münteha, asıl ve fer', illet ve neticeler itibarıyla şerden ve kubuhtan ve zulümden münezzehtir."(1)

Günahlar ve seyyiat insanın nefsendendir; hasenat ve kemalat ise

Allah'tandır. Bütün kâinat maddi ve manevi sistemler, kanunlar faaliyeti itibarıyla hayır merkezli ve kemalat hedefli olarak yaratılmıştır. İnsan da mahiyeti itibarıyla bu gayeye muvafık bir tarzda halkedilmiştir. Fakat insan imtihana tabi tutulduğu için, hayır ve şer neyi tercih ederse Cenab-ı Hak onu takdir eder ve yaratır. Bu da imtihanın ve teklif sırrının icabındandır. İnsan fitratın zıddına hareket edip, şerleri irtikâp ederse, Cenab-ı Hak'ın o şerleri yaratmasındaki mesuliyet insanındır.

Günahlar ve seyyiat şer ve tahrip nevinden olduğundan, insan bir günahla çok tahribat yapabilir. Seyyiatın tahrip olması, kâinatın yaratılış gayesi olan hayır ve vücudun zıddını irtikâp etmesindedir.

Tahrip tamire göre kolay, süratli ve şumüllü olduğundan, insan az bir günahla veya hatayla büyük felaketler ve tahribatlar meydana getirebilir. Mesela, bir kibritle bir ormanı yakabilir. Fakat o ormanın tekrar vücut bulması için uzun seneler lazımdır.

Fakat hasenatta insanın eli çok kısadır. Çünkü hasenat vücut nevinden olduğu için, iyilikleri ve hasenatı emreden Allah'tır. Burada, sadece insan niyetle ve iradesini hayırda kullanmakla bu kemalata ve hayra sahip olur. Mesela, namaz kılmanın insana bakan yönü sadece ve sadece niyettir veya iradesini o alana yönlendirmektir. İrade beyanından sonra, bütün yapılan muamelat, efal ve şuunat tamamen Allah'ın takdir, halk ve iradesi ileler.

Hayır ve kemalatta sual ve cevap, dai ve sebep ikisi de Allah'tandır.

Allah kulunu ve bütün mahlukatını seviyor. Seviyor ki yaratmış. Yarattığından ve sevdiğinden de razı olmak istiyor. Razı olacağı sebepleri ve vasıtaları da yaratıyor. Şimdi bütün bu vasıta ve sebepler dai ve sual ise, Allah'ın rızası ve hoşnutluğu muktazi ve cevaptır. Burada kulun vazifesi de iradesini ihlâsla yoğurarak buna meyletmesidir.

Bu kadar kemalat, hayır ve güzelliğin zıddına olan seyyiat ve günahlar ise kulun nefesine bakar.

Cenab-ı Hak'ın şerleri yaratmada iradesi vardır ama rızası yoktur. Fakat hayırları ve güzellikleri yaratmada ise hem iradesi hem de rızası söz konusudur.

Mesela, zayıf notları müfredata devlet koyar, öğretmen verir. Netice de çocuk sınıfta kalır. Ama cezaya çarptırılan ne devlettir ne öğretmendir ne de okuldur. Cezaya müstehak olan talebedir. Bu sebeple şerri yaratmak şer değildir, şerri kazanmak şerdir. İnsan kendi iradesi ile şerri talep edip, menfi niyetle iradesini kötüye kullanarak ister, Allah da yaratır. Dolayısıyla **şerri yaratılmasına vesile olan kul mesuldür.**

1) bk. [Sözler, Yirmi Altıncı Söz.](#)